

2021 ve Sonrası Dönemde Rüzgar Enerjisi Yatırımları İçin Görüş, Beklenti ve Öneriler 15.12.2020

Yerli ve milli bir kaynak olan rüzgar enerjisi, bazı günler ülkemizin toplam elektrik üretiminin %20'sini karşılayarak enerji arz güvenliğinin sağlanması ve nihai tüketicilerin elektrik maliyetlerinin düşürülmesi konusunda ana çözümün bir parçası olmaktadır.

Rüzgar enerjisinin bu katkısı cari açığımızın en önemli sebebi olan enerji ithalatının azaltılmasını, ayrıca sanayi üretiminin artması ve karbon salınımının düşürülmesini temin etmektedir. Yerli ürün kullanımının desteklenmesi sayesinde oluşturulan yerel tedarik zinciri, hem bu alanda istihdamın artırılmasını hem de ülkemizin küresel rüzgar endüstrisinde bölgenin üretim üssü haline gelerek ihracata başlamasını sağlamıştır. Bu hedefler doğrultusunda yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmek adına en uygun çözüm olan YEKDEM mekanizması devreye alınmış ve elektrik üretimi amaçlı doğalgaz ithalatında ciddi oranda tasarruf yapılabilmektedir.

Kurulu güç olarak 8.500 MW'a ulaşan rüzgar santrallerinin sadece ithal yakıt ikamesi katkısına bakıldığında, 2019 yılında üretilen 20 milyar kWh elektrik enerjisi sayesinde aynı miktar elektriği üretmek için gerekecek yaklaşık 900 milyon USD tutarında doğalgazın ithal edilmediği görülmektedir. Rüzgar projeleri özelindeyse, santrallerde üretilen elektriğin, spot piyasa fiyatlarını düşürdüğü, bu santraller olmasaydı tüketicinin ödeyeceği elektrik fiyatının bugün ödenen spot fiyat+YEKDEM bedelinden daha yüksek olacağı değerlendirilmektedir.

YEKDEM'in ilk dönemi tamamlanırken, değişen küresel ekonomik görünüme ve pandemi etkisine rağmen, yenilenebilir enerji projeleri dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yatırımcıların tercih ettiği yatırımlar olarak ön plana çıkmaktadır. Gelişen teknolojiler sayesinde sıfır karbon emisyonlu enerjiye erişmek kolaylaşmış ve maliyeti piyasa fiyatlarıyla rekabetçi seviyeye gelmiştir.

Yeni YEKDEM mekanizması ve beraberinde süreklilik arz edecek şekilde yapılacak kapasite tahsisleri, Türkiye rüzgar enerjisi sektörünün küresel rekabette sahip olduğu konumunu güçlendirecektir.

Rüzgar enerjisinde her sene 1.000 MW kurulum ve 1.000 MW kapasite tahsisi hedefiyle, sektörümüzün orta ve uzun vadedeki geleceğini belirgin hale getirebilmek ve yatırımların kesintisiz devam ettirilmesi için aciliyet kazanan sektör beklentileri, "Yerli imalatı artırıcı ve finanse edilebilir mekanizma", "Uzun vadeli proje stoku oluşturulması" ve "Destekleyici diğer çözüm önerileri" olarak 3 ana başlık altında aşağıda sunulmaktadır:

1. Yerli İmalatı Destekleyici ve Finanse Edilebilir Bir Mekanizma Oluşturulması

Sürdürülebilir ve finanse edilebilir rüzgar enerjisi yatırımları için bir çıpa fiyatının ilan edilmesi, en az bu projelerin varlığı kadar önemlidir. Mevcut YEKDEM sisteminin güncel teknoloji, maliyet, finans, coğrafya ve rüzgar koşullarına göre düzenlenmesi ve piyasa fiyatına yakın bir noktada tanımlanması kamu menfaati ve yatırımların devamı için gereklidir.

Bugünkü ekonomik ve teknolojik şartlarda ülkemizde kurulacak olan 50 MW güç ve %35 kapasite faktörlü örnek bir projenin, 10 yıl vadeyle USD bazlı krediyle finanse edilmesi halinde, vade sonunda borcu ödemesi hedeflendiğinde (yatırımcıya gelir veya temettü dağıtmadan) **4,66 USDcent/kWh YEKDEM alım fiyatı** gerekli görülmektedir. Aynı hesabı **TL bazlı** yapacak olursak (%8,5 USD faizi yerine %19 TL faizi nedeniyle) **gerekli YEKDEM alım fiyatı 49,84TL/kWh= 6,35 USDcent/kWh'a** denk gelmektedir. (USD/TL 7,85 kur ile)

Özetle, YEKDEM'in TL olarak ilan edilmesi rüzgar enerjisi elde etmenin maliyetini düşürmemektedir. Exim kredileri dahil olmak üzere döviz kaynaklarının bolluğu ve ucuzluğu, daha uygun vadeler ve uluslararası doğrudan yatırımcıların ilgisinin çekilebilmesi için;

✓ Çıpa fiyatın, USD ve/veya EUR cinsinden seçilebilecek bir alım garantisi olması, bu sağlanamıyorsa TL ilan edilecek alım fiyatının eskalasyonunda döviz bazlı veya en az %60 döviz içeren bir eskalasyon sepetiyle ilan edilmesi ve bu eskalasyonda spot piyasa fiyatı gibi bir tavan bulunmaması,

✓ Uzun vadeli ve daha makul finansman kaynaklarına erişim için hem alım garantisinin hem de yerli katkının en az 10 yıl olarak düzenlenmesi talep edilmektedir.

Halihazırda, EUR cinsinden fonlama maliyetleri USD'ye göre 100-150 bps daha avantajlıdır. Alım garantisi EUR cinsinden düzenlenirse, %7 EURO faizi nedeniyle **alım fiyatı 42,16 TL/kWh= 4,44 EUROcent/kWh (EUR/TL 9,5 kur ile)** seviyesinde yeterli gelmektedir. Bu şekilde projelerin finansmanı daha da düşük maliyetle sağlanabilecek olup, bu durum projelerin finansman yükünü hafifletecek ve yatırımcıların kısıtlı sermayeleri ile daha fazla yatırım yapmalarına imkan yaratacaktır.

Ayrıca mevcut yerli imalat sanayimizi korumak, rekabetçi olarak gelecek dönemlere taşıyabilmek ve yerli ekipman kullanımının her daim cazip kılınması için, ek bir fiyat desteği sunulması ve bunun alım garantisinden bağımsız olarak (piyasa fiyatıyla enerji satışı yapılsa dahi) işletilmesi önerilmektedir.

Sanayi yatırımlarının planlama ve amortisman süreçleri düşünülerek yerli katkı desteğinin de en az 10 yıl süresince verilmesi, çıpa fiyat desteğindeki gibi USD ve/veya EUR cinsinden seçilebilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sanayi yatırımlarının doğrudan teşvik edilmesi de yerli imalat kapasitesini ve verimliliğini arttıracak, RES yatırımlarında yerli aksam ve ekipmanın daha uygun koşullarla kullanımının önünü açacaktır. Bu çerçevede rüzgar enerji endüstrisinin tüm aksam ve ekipmanlarına yönelik yatırımların öncelikli yatırım olarak kabul edilmesi ve ihracata yönelik desteklerle, Türk Eximbank finansmanı imkanları yaratılmasının faydalı sağlayacağı şüphesizdir.

Alım garantisinin yanı sıra, ihale usulünde bir düzenleme yapılacaksa; RES kapasite yarışmalarında yukarıda örnek hesaplamalarla ortaya konan alım garantilerinin altına sınırsızca inilmesine müsaade edilmemesi ancak belirlenecek bir alt eşik fiyata dek eksiltme yapılabilmesi ve bu noktanın ötesinde rekabet etmek isteyen yarışmacıların ihale sonrasında (önlisans işlemleri bitip lisans alırken) ödemesi veya teminatlandırması yapılacak MW bazlı bir bedelle yarışmaya devam etmesinin sağlanmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

2. Uzun Vadeli Proje Stoku Oluşturma

1 Haziran 2021 sonrasında devreye girmesi söz konusu olan yaklaşık 3 GW'lık önlisans ve lisanslı rüzgar enerjisi projelerinde (2017 ihalelerinden kazanılan ve kapasite artışlı projeler için) zorlaşan ekonomik şartlara rağmen, tüm yatırımcılar kaynak ayırmış, teminat mektuplarını sunmuş ve izin süreçlerinde ilerlemişlerdir. Uzun vadeli proje stoku oluşturulması konusunun, rüzgar enerjisi sektör paydaşları ile yapılan istişarelerde sektörümüzün geleceği açısından hayati önemi olduğu görülmüştür. Bu kapsamda sektörün beklentileri ve çözüm önerileri aşağıda listelenmiştir:

2.1 Kapasite Artış Projeleri:

EPDK tarafından olumlu görüş verilen yaklaşık 1.000MW'lık ilave RES kapasitesinin üreteceği elektrik enerjisini serbest piyasa fiyatı üzerinden satılabilmektedir. Bu durum, projelerin yapılabilir olmasını zorlaştırmasının yanı sıra yerli malı kullanımı teşvik edilmediği için yabancı menşeli aksam kullanımına yol açmaktadır. Projelerin kapasite artışı kapsamına giren kısmının daha fizibil çıkması ve bu projelerde **yerli aksam kullanımının serbest piyasa fiyatı üzerine, yerli imalat teşviği ve/veya giderlerden indirim olarak sağlanması** bir çözüm olarak kurgulanabilir. Böylelikle 1GW'lık proje stokunun hızlı bir şekilde hayata geçirilmesinin sağlanabileceği mütalaa edilmektedir.

2.2 Eksi Fiyatlı Projeler:

Hali hazırda, eksi fiyatlı olup 2.373 MW'lık önlisanslı projelerin hepsinde izin süreçleri ilerlemektedir. **Hem YEKDEM maliyeti oluşturmayacak, hem de ciddi katkı ödeyecek bu projelerin hayata geçirilebilmesi için, yatırımcılar üstüne düşenleri yapmaktadır.**

Bu noktada, USD/TL artışı nedeniyle zorlaşan finansmanı hafifletmek amacıyla pratik ve uygulanabilir çözümler bulunmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Örneğin;

✓ %50 ve üstünde bir oranla yerli aksam tercih edilmesi durumunda, 10 veya 15 yıl boyunca **TEİAŞ sistem kullanım bedelinden aynı oranda indirim yapılması,**

✓ EPIAŞ nezdinde toplam YEKDEM maliyeti hesaplanırken işbu hesaba dahil edilmeyen bu tür projelerden üretilecek elektriğin satışının da **YEKDEM maliyetinden muaf tutulması,** kurumsal uzun dönemli alım sözleşmeleri vasıtasıyla finansmana erişim imkanı sağlayacaktır.

Proje fizibilitelerinde olumlu etkiler doğuracağı beklenen bu çözümlerle 2021 sonrasında yatırım yapılacak kısa dönemli stoğu hemen devreye almaya imkan sağlayacak ve bu projelerde yerli aksamların kullanılması da teşvik edilmiş olacaktır.

2.3 İhale Planlamasının Duyurulması:

Bilindiği üzere çevremizdeki ülkeler rüzgar kurulu gücünü arttırma ve sanayicisini çekebilme konusunda rekabet halindedir. Birçok ülkenin önümüzdeki yıllarda hayata geçirecekleri ihale takvimlerini şimdiden açıklaması rüzgar yatırımcılarını cezbetmektedir. Lokal imalatı zorunlu tutmaları veya teşvik etmeleri durumunda söz konusu yatırımcıları kaybetmek istemeyecek olan teknoloji firmaları, sanayilerini bu ülkelerde kurmaya başlayacaktır. Ülkemizde de ivedilikle yerli ve yabancı yatırımcı ve imalatçıları heyecanlandıracak ve geleceğe dair planlama yapmalarına imkan sağlayacak 5 senelik ihale programı açıklanmasının yatırım ve sanayinin odağının başka ülkelere kaymasının engellenmesi için önemli olduğu düşünülmektedir.

3. Destekleyici Diğer Çözüm Önerileri:

3.1 Hibrit Projeler:

Hibrit projelerinin hayata geçirilmesinin hızlandırılması da ayrıca önem arz eden bir konu olarak göze çarpmakta olup, kamulaştırma süreçlerinde karşılaşılan sorunların çözüme kavuşturulması, YEKA sahalarında hibrit kurulması, süreçlerinin hızlandırılması ve önlisans/lisans aşamalarında izinlerde esneklik sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

3.2 Yapı Ruhsatı:

Yatırımcılarımızı çıkmaza sokan yapı ruhsatı konusunda, alınan tüm diğer teknik onay ve izinler düşünülerek, ***muafiyet sağlanmasının veya bu mümkün değilse yapı ruhsatı için mevzuatın basitleştirilmesinin*** gerektiği değerlendirilmektedir. Zira, rüzgar türbinlerinin hangi kısmının ekipman hangi kısmının yapı olduğu mevzuatta yer almamakta ve rüzgar türbinleri için bir yapı sınıfı belirlenmediği için Belediye'ler keyfi uygulamalar yapmaktadırlar. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın RES'ler için yapı ruhsatı /yapı kullanım belgesi ***tarifesini/bedelini ve ruhsat sürecindeki tüm belgeleri (imar çapı, imar durum belgesi vb) mevzuat ile sabitlemesi*** gerekli görülmektedir.

Esasen bu ruhsatın yatırım gerçekleriyle örtüşür, yatırımların teknolojik ve finansal gelişmelerden tüm güncellemelerle faydalanmasına imkan tanıyacak yönde bir kararla, ***önlisans esnasında değil, lisans edinildiğinde ve inşaat başlamadan önce*** alınmasının gerekli kılınması önerilmektedir.

3.3 Sistem Kullanım Bedellerindeki Yüksek Artış Oranlarının Düzenlenmesi ve İndirimlerin Devamı:

Sistem Kullanım Bedellerinde öngörülemez orandaki yüksek artış oranlarının ekonomik parametreler ile uyumlu ve öngörülebilir bir yapıya kavuşturulması önem arz etmektedir. Ayrıca, işbu bedeller için geçerli olan teşviklerin ve önlisans dönemindeki harç ve damga vergisi muafiyetlerinin de ***31/12/2025 tarihine kadar uzatılması***, yeni yatırımların hayata geçirilebilmesinde büyük önem teşkil etmektedir.

TÜREB Yönetim Kurulu

